

Lappo, Irina

"Nepredskazuemye mechanizmy kul'tury", Jurij Lotman, Tallinn 2010 : [recenzja]

Etnolingwistyka 23, 299-300

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

opracowanie w bułgarskiej literaturze przedmiotu. Łączy ono w sobie cechy słownika dialektalnego (gromadzi materiał dialektalny obejmujący terytorium całej Bułgarii, nie rezygnując przy tym z wyrazów literackich nazywających realia kulturowe), encyklopedycznego (podaje definicje terminów) i etnolingwistycznego (określa sferę funkcjonowania terminu, jego znaczenie i zasięg terytorialny).

Słownik składa się z czterech części tematycznych, do których dołączone zostały indeksy. Części tematyczne odpowiadają czterem porom roku (cykle: jesienny, zimowy, wiosenny, letni). Każde ze świąt w bułgarskim kalendarzu ludowym zostało scharakteryzowane na podstawie terminów ludowych nazywających związane z nim realia obrzędowe, takie jak: postaci (w tym także istoty demoniczne, postaci mitologiczne, choroby i ich określenia eufemistyczne), czynności oraz przedmioty, a czasami także miejsca. W wyborze kategorii obrzędowych, autorki nawiązują do modelu zastosowanego w słowniku *Slavjanskie drevnosti*, stwarzając tym samym możliwość porównania bułgarskiego materiału językowego z materiałem pochodzącym z innych rejonów Słowiańszczyzny. Do każdego cyklu dołączony został indeks terminów uwzględnionych w części tematycznej wraz z lakoniczną definicją.

We wstępie do słownika, obok założeń metodologicznych oraz szczegółowego spisu źródeł (leksykograficzne, etnograficzne i folklorystyczne), zamieszczono charakterystykę badanej terminologii: podział terminów ze względu na przynależność do jednego lub więcej kompleksów obrzędowych; sposoby tworzenia terminów, zwłaszcza nazywających święta (antroponimy chrześcijańskich świętych; postacie mitologiczne; osoby, którym święto jest poświęcone; wykonawcy obrzędowych czynności lub działania i przedmioty obrzędowe typowe dla danego święta); ich budowę (motywowane, niemotywowane, złożenia, połączenia wyrazowe).

JM

Levčenko Olena, *Frazeologična simbolika: lingvokul'turologičnyj aspekt*, L'viv: L'vivs'kyj regional'nyj instytut deržavnogo upravlinnja pry Prezydentovi Ukrajinj, 2005, 352 s.

W książce zostały omówione badania symboli, prowadzone za pomocą analizy konceptualnej. Bazę materiałową stanowi ukraiński i rosyjski materiał frazeologiczny, dane leksykalne i ich użycie kontekstowe. Wiele uwagi poświęcono rekonstrukcji obrazu świata na podstawie danych frazeologicznych.

Monografia składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy został poświęcony narodowo-kulturowej specyfice semantyki frazeologizmów, drugi – interlingwistycznym i narodowym kierunkom w badaniach konceptów. Autorka zastanawia się nad zagadnieniami werbalizacji konceptów, omawia metaforę, przestrzeń konceptualną, archetypy i symbole. Trzeci rozdział poświęcono grupom ideograficznym rozpatrywanym w aspekcie lingwokulturowym.

NG

Lotman Jurij, *Nepredskazuemye mechanizmy kul'tury*. Podgotovka teksta i primečanija T. D. Kuzovkinoj pri učastii O. I. Utgof, Tallinn: TLU Press, 2010, 232 s.

Książkę *Nieprzewidywalne mechanizmy kultury* Jurij Lotman podyktował w ostatnich latach swojego życia. Jest to kontynuacja i dopełnienie rozprawy *Kultura i wybuch*. Wielki uczony powraca do wątków i idei szczególnie dla niego w tym okresie ważnych. Lotman snuje rozważania o globalnych prawach historii, o znaczeniu wybuchu w rozwoju kultury i o niemożliwości przewidywania, kiedy taki wybuch nastąpi, o sztuce jako warsztatach nieprzewidywalności. Jest to rodzaj testamentu, w którym autor prezentuje swoje poglądy na historię i na sztukę.

Porównując różne warianty rękopisów i inne materiały archiwalne, edytorzy zrekonstruowali autorską redakcję tekstu monografii, której nieprosty los wydawniczy zaważył na tym, że ta ostatnia książka Łotmana była czytelnikom praktycznie nieznaną.

Rozprawa ukazała się w serii „Bibliotheca Lotmaniana”, w której edytorzy zamierzają publikować przechowywane na Uniwersytecie w Tallinnie materiały z archiwum J. M. Łotmana i Z. G. Minc oraz prace naukowców kontynuujących program badawczy Łotmana.

IL

Lučyk Alla, *Slovnýk ekvivalentiv slova ukrajins'koji movi*, Kyjiv: Vydavnyčyj dim „Kijewo-Mogyłjans'ka akademija”, 2008, 174 s.

pozycja ma charakter słownikowy i jest drugą pracą Ałły Łuczyk na temat ekwiwalentów słowa. Pierwsza, wydana w 2004, dotyczyła jednostek rosyjskich i ukraińskich, omawianą zaś poświęcono językowi ukraińskiemu. W stosunku do poprzedniej, zawiera znacznie poszerzony materiał poddany pogłębionej analizie, z bogatszą ilustracją przykładów. Słownik zawiera najpowszechniej używane w języku ukraińskim jednostki, ułożone w porządku alfabetycznym, opatrzone informacją gramatyczną, stylistyczną oraz semantyczną, z odnotowaniem wszystkich znaczeń. Każde hasło zawiera cytaty ilustrujące przykłady użycia danej jednostki, zaczerpnięte z tekstów publicystycznych oraz utworów literackich.

EP

Mečkovskaja N. B., *Semiotika: Jazyk. Priroda. Kul'tura: Kurs lekcij: učeb. posobie dlja stud. filol., lingv. i perevodoved. fak. vysš. učeb. zavedenij*, 3-e izd., ster., Moskva: Izdatel'skij centr „Akademija”, 2008, 432 s.

W podręczniku przedstawiona została znakowa koncepcja języka na tle innych form przekazu informacji w przyrodzie i w społeczeństwie. Pozwala ona dostrzec najbardziej znaczące cechy języków naturalnych, a także drogi rozwoju technologii komunikatywnych społeczeństwa. Książka może pomóc w poznaniu najbardziej znaczących rezultatów badań nad znakami językowymi oraz innymi systemami semiotycznymi, a także zrozumieć, w jaki sposób różne rodzaje znaków uczestniczą w procesach poznania, postrzegania i komunikacji w społeczeństwie i przyrodzie. Porównanie języka z innymi systemami semiotycznymi pozwala dostrzec zalety języka zwierząt i sztucznych systemów znakowych, a także zobaczyć, w czym tkwi siła rytuałów i sztuki. Podręcznik jest adresowany do studentów kierunków filologicznych, lingwistycznych, a także do doktorantów, nauczycieli i tłumaczy.

NG

Mono-, dia-, polilog v raznych jazykach i kul'turach, otv. red. N. D. Arutiunova, Moskva: Izdatel'stvo „Indrik”, 2010, 472 s.

W książce rozpatrywane są zarówno ogólnoteoretyczne, jak i ujawniające się w konkretnych językach aspekty mowy dialogowej: pochodzenie dialogu, jego status w pradawnych tekstach religijnych i historycznych oraz we współczesnych językach i kulturach. Wiele uwagi poświęca się funkcjonowaniu dialogu w różnych stylach mowy, w tym również w tekstach artystycznych. Przeprowadzono analizę funkcji, jakie spełniała mowa dialogowa w różnych okresach historycznych i w różnych gatunkach. Podkreślono znaczenie mowy dialogowej, zwłaszcza sił illokucyjnych, dla rozwoju i kształtowania gramatycznej i fonetycznej struktury języka (imperatyw, formy zwracania się, formy grzecznościowe, intonacja, emfaza i in.). Przeprowadzono także badania nad spójnością mowy dialogowej.